

KADIRLI KENT MÜZESİNDE YER ALAN BİR GURUP DOKUMA HEYBENİN İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF A GROUP OF WOVEN SADDLEBAGS IN THE KADIRLI CITY MUSEUM

Fikret YALIN

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Mimarlık Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel
Türk Sanatları Bölümü, Osmaniye, Türkiye

fikret0yalin@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-7558-9935>

ÖZET

Bu çalışma, Osmaniye ili Kadirli ilçesinde yer alan Kadirli Kent Müzesi koleksiyonundaki heybe dokumalarını teknik ve tasarımsal açıdan incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında müzede bulunan 17 adet heybe değerlendirilmiş, bunlar arasından yapısal ve biçimsel benzerlik gösteren 9 örnek seçilerek detaylı analiz gerçekleştirilmiştir. Heybelerin dokuma teknikleri, kullanılan malzeme türleri, motif kompozisyonları ve işlevsel farklılıkları belirlenmiş; geleneksel kullanım amaçları, çeyiz ve gündelik yaşam bağlamında yorumlanmıştır. Motiflerin biçimsel yerleşimleri ve anlamları göz önünde bulundurularak dokumaların hem estetik hem de kültürel yönleri ele alınmıştır. Ayrıca bazı örneklerde gözlemlenen bozulmalar aracılığıyla koruma ihtiyacına dikkat çekilmiştir. Çalışma, Kadirli bölgesine özgü dokuma geleneğinin belgelenmesine katkı sağlamayı ve bu alandaki kültürel mirasın sürdürülebilirliğine yönelik farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir.

1

Anahtar Kelimeler: Kadirli, Müze, Geleneksel Anadolu Heybeleri

ABSTRACT

Abstract This study aims to examine a group of woven saddlebag (heybe) weavings housed in the Kadirli City Museum, located in the Kadirli district of Osmaniye province, in terms of their technical and design characteristics. A total of 17 woven saddlebags in the museum collection were surveyed, and 9 examples sharing structural and formal similarities were selected for detailed analysis. The study identifies the weaving techniques, material types, motif compositions, and functional distinctions of the selected samples. The findings are interpreted within the context of traditional uses such as dowry customs and everyday life. Both the aesthetic and cultural aspects of the weavings are considered by analyzing the formal placement and symbolic meanings of the motifs. Additionally, deterioration observed in some samples draws attention to the need for conservation. This study contributes to documenting the weaving heritage specific to the Kadirli region and aims to raise awareness about the preservation of this cultural heritage.

Keywords: Kadirli, Museum, Traditional Anatolian saddlebags

1.GİRİŞ

Geçmiş dönemlerde toplumlar, yaşamlarının temel gereksinimlerini tekstil malzemeleri ve teknikleri aracılığıyla karşılamışlardır. Tekstil alanının önemli bir alt dalı olan dokuma sanatıyla insanlar; örtünme, barınma, giyinme, taşımacılık ve depolama gibi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Orta Asya'dan Mezopotamya'ya göç eden Türk toplulukları sayesinde dokumacılık, Anadolu'da önemli bir üretim alanı hâline gelmiştir.

Anadolu'da üretilen dokuma çeşitlerinin dünya çapında tanınmasının temel nedenleri yalnızca estetik beğeni değil; aynı zamanda hammaddenin doğal olması ve ipliklerin doğal boyalarla renklendirilmesidir. Dokumalar, pamuk, yün, kıl, tiftik, keten ve ipek gibi doğal liflerle üretilmiş; renklendirme işlemi ise çevrede bulunan bitkiler kullanılarak geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Bu üretim anlayışı, Anadolu'nun farklı bölgelerinde benzer biçimde uygulanmıştır. Dolayısıyla bu coğrafyaya özgü dokuma çeşitliliği oldukça zengindir ve her bölge, kendine özgü dokuma türleriyle öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, Osmaniye iline bağlı Kadirli ilçesine özgü dokumalar da taşıdıkları karakteristik özellikler nedeniyle Anadolu dokuma geleneği içinde ayrı bir öneme sahiptir.

Osmaniye ilinin en büyük ilçesi olan Kadirli, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde, Çukurova'nın kuzeydoğusunda ve Orta Toroslar'ın güneyinde konumlanmaktadır. İlçenin kuzeyinde Adana'nın Feke ve Saimbeyli, doğusunda Kahramanmaraş'ın Andırın ve Osmaniye'nin Düziçi, güneyinde Osmaniye il merkezi ve Adana'nın Ceyhan, batısında ise Osmaniye'nin Sumbas ve Adana'nın Kozan ilçeleri yer almaktadır. Kadirli arazilerinin yaklaşık üçte biri dağlık, üçte ikisi ise ova niteliğindedir (Karagel ve Karagel, 2010).

Kadirli, tarih boyunca çeşitli uygarlıkların yerleşim alanı olarak kullandığı Çukurova coğrafyasında yer alır. Bölgede Kizzuvatna Krallığı, Hititler, Asurlar, Kilikyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Büyük Selçuklular, Dulkadiroğulları ve Osmanlılar gibi pek çok önemli uygarlık hüküm sürmüştür. Tarihi oldukça eski dönemlere uzanan Kadirli, 1923 yılında ilçe statüsü kazanmıştır. (Erdeha, 1975)

Dönemin yaşam biçimine dair ipuçları sunan kirkitli dokuma nesneleri, Anadolu'da farklı amaçlara yönelik olarak üretilmiş ve yaygın biçimde kullanılmıştır. Yer yaygılarından ev eşyalarına, taşıma araçlarından gündelik yaşamın çeşitli alanlarına kadar pek çok işlevsel bağlamda bu dokuma ürünleri, hayatın vazgeçilmez parçaları hâline gelmiştir. Bu tür nesneler, yalnızca işlevsel öğeler değil; aynı zamanda geçmişle bugün arasında, hatta gelecekle kurulabilecek kültürel bir bağın maddi temsilcileridir.

Dokumalarda kullanılan motifler, yalnızca estetik bir süsleme unsuru değil, aynı zamanda dokuyucunun düşünce ve duygularını ifade etme aracıdır. Anadolu'da geleneksel motifler ortak bir görsel dile sahip olmakla birlikte, her motifin hem genel geçer hem de yöreye özgü anlamları bulunmaktadır. Bu nedenle dokumalar, bölgesel bağlamda farklı teknik ve anlam katmanları taşıyabilir. Ancak tüm bu çeşitliliğe rağmen, dokuma ürünleri ortak bir kültürel zemin üzerinde birleşerek Anadolu'nun kolektif değer dünyasını yansıtır (Deniz, 2004). Dokumalarda kullanılan motifler, gözle görülebilen nesnelerin, canlı varlıkların ya da soyut kavramların simgesel biçimlere dönüştürülmesiyle anlam ve biçim açısından büyük bir çeşitlilik sunar. Bu motifler, toplumların acılarını, yaşam tarzlarını ve estetik anlayışlarını yansıtarak zamanla gelişmiş ve zenginleşmiştir. Estetik bir görünüm sağlamanın ötesinde, geçmişten aktarılan inanç sistemlerini, çevreyle kurulan ilişki biçimlerini, bireysel yaratıcılığı ve kültürel kimliği de yansıtan görsel anlatılar olarak dokumalarda yer bulmuşlardır (Uzgidim, 2019). Motifler, dokunduğu bölgede yaşayan aşiretleri, aileleri ve obaları simgelemektedir (Zaimoğlu, Çenet ve Yeşilyurt, 2023).

Heybeler, diğer maddi kültür ürünlerinde olduğu gibi üretildikleri döneme ait sosyo-kültürel bilgileri yansıtan önemli örneklerdendir. Yüzyıllardır Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan bu taşınabilir tekstil ürünleri, motif adları, renk tercihleri ve sembolik anlamları aracılığıyla ait oldukları toplumun geçmişine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Heybe aracılığıyla toplumsal hafıza, inanç sistemleri, değer yargıları ve estetik anlayış dokumalara aktarılmış; böylece kültürel kimlik görsel ve işlevsel bir düzlemde temsil edilmiştir (Uzgidim, 2024).

Geçmiş dönemlerde heybelerin farklı amaçlara göre kullanımı yaygındır. Anadolu’da ürünlerin saklaması ve taşınması için torba, heybe ve çuval kullanılmış ve bazı bölgelerde kullanımı devam etmektedir. Bölgelere göre değişen hammadde, teknik, boya, motif ve kullanım alanlarına göre çeşitli özellikler ve yöresel adlara sahiptirler (Etikan ve Ölmez, 2013). Heybe, içerisinde ürün, yiyecek, vb. malzeme taşımak veya giyim eşyalarını saklamak amacıyla dokunan iki gözlü bir dokumadır. Atın tergisinde veya insan sırtında taşınır. Hayvan sırtına atılan örneklerinde orta alan uzun tutulur. İnsanlar tarafından taşınması için üretilenlerde orta yeri açık (yarık) bırakılır ki boyundan geçirildikten sonra gözlerden biri arkaya diğeri ön tarafa gelecek biçimde yerleştirilir. Heybelerin genellikle ön yüzleri motiflerle süslenir. Cicim tekniği yaygın olarak kullanılmaktadır. Desenlerinin dokuma yüzeyindeki yoğunluğuna göre, seyrek ya da sık motifli cicim olarak dokunmaktadır (Aydın, 2011).

Taşınma amacına göre boyun heybesi, at heybesi şeklinde adlandırılan heybeler, çeyiz geleneğinin de önemli bir parçasıdır. Çeyiz heybeleri, bazı yörelerde aileleri tarafından kızlarına çeyiz geleneği olarak verilmektedir. Nişan heybeleri olarak adlandırılan bu türler, gelin adayına damat tarafınca nişanda sunulan hediyeleri taşımak amacıyla kullanılır ve nişan merasimi “heybe verildi” ifadesiyle sembolik biçimde ilan edilir. Bu heybeler teknik yönden biraz farklıdır. Düz dokuma tekniklerinin yanında halı dokuması ile yapılmaktadır. Ayrıca çeyiz için sumak tekniği ve halı dokuma tekniği ile üretilenler bazı yörelerde daha kıymetli sayılmaktadır (Kılıçarslan, 2019).

Kars-ı Maraş (Kadirli) ve Çukurova bölgesinde yaşayan halk elbise, çadır, yayık, tulum ve kilim gibi gündelik hayatta kullandıkları ürünleri, besledikleri keçi, sığır, deve ve atların kıl ve derilerinden elde etmişlerdir. Bölgede yaşam sürdürmüş Yörükler genellikle keçe, sili ve halı; Türkmenler ise kilim, cicim, kolan ve heybe dokumuşlardır (Zaimoğlu, Çenet ve Yeşilyurt, 2023).

Kadirli ilçesinde dokumacılık kültürü yıllardır süregelen bir gelenektir. Toplumun konar-göçer yaşam şartları yanında bölgenin coğrafi koşulları, tarım ve hayvancılık faaliyetleri gibi etkenler, ilçeyi Osmaniye ilinin dokuma merkezi haline getirmesinde önemli rol oynamaktadır (Erzurum, 2017). Nitekim bölge halkı dokumacılık faaliyetlerine gerek evlerinde gerekse merkez bünyesinde devam etmektedir. Bu bağlamda Kadirli ilçesinin dokuma kültürüne sağladığı katkı yadsınamaz durumdadır. Aynı zamanda bölgenin ekonomik kalkınmasına da fayda sağlamaktadır.

Yaşam koşullarının ve insan ihtiyaçlarının değişmesi ile birlikte heybelerin toplumda ki yeri ve önemi azalmıştır. Dolayısıyla üretimi azalmış ve hatta bazı bölgelerde bu kültür ürünlerinin izi tamamen silinmiştir. Müzeler, bazı üretim merkezleri ve kişisel çabalarla evlerde korunmaya çalışan heybe dokumalar belgelenmeli ve koruma çalışmalarına dâhil edilmelidir.

Bu çalışmada, Kadirli Kent Müzesi’nde bulunan heybe dokumalar tespit edilmiş, teknik ve kompozisyon yönden incelenmiş, fotoğraflar ve çizimler ile kayıt altına alınarak belgelenmesi amaçlanmıştır.

2. KADIRLI KENT MÜZESİ

Kadirli Kent Müzesi, Osmaniye'ye bağlı Kadirli ilçesinde yer almaktadır. 1970 yılında inşa edilen hapishane binasının, 2016 yılında müzeye dönüştürülmesiyle birlikte ziyarete açılışı gerçekleşmiştir. Kadirli Belediyesi ve Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) işbirliği ile restore edilen Kadirli Kent Müzesi, Kadirli Belediyesi bünyesinde faaliyet göstermektedir. Müze, 2,548 metrekarelik geniş bir alanda, Çukurova bölgesinin kültürel ve folklorik özelliklerini çeşitli öğelerle ziyaretçilere sunmaktadır. Çukurova'da doğmuş ünlü isimlerinin balmumu heykelleri, kişisel eşyaları ve eserleri bu müzede sergilenmektedir. Geçmişte bölge halkının geçim kaynağını oluşturan ve günümüzde unutulmaya yüz tutmuş mesleklerden kalaycılık, semercilik, demircilik, nalbantlık gibi zanaatlarla ilgili araç ve gereçler de müzede sergilenmektedir. Ayrıca, müze içerisinde yörenin yemek kültürü, çocuk oyunları, düğün gelenekleri ve el sanatları gibi sosyal yaşantısından alınmış öğelerle birlikte tarımsal ve ekonomik faaliyetleri ortaya koyan öğeler de ziyaretçilere sunulmaktadır.

3. KADIRLI KENT MÜZESİNDE YER ALAN DOKUMA HEYBELER

Tablo 1: 1 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	1	İnceleme Tarihi:	28.02.2025
			
Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müzeye geliş şekli ve tarihi:	Nurhan Antepoğlu'nun bağışı, 25.12.2017	Bulunduğu yer:	1 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözümlü sıklığı	38(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1955
Atkı adedi	90(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Pamuk(atkı) yün(çözgü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Mor, pembe, sarı siyah, turuncu, yağ yeşili
Ebatları	50 x 136 cm	Ağı aralığı	39 cm
Kullanılan motifler:			
			
Koçboynuzu	Yıldız	Çengel	Kurtağzı

1 numaralı heybe, atkı ipliklerinin yüzeyde baskın olduğu kilim tekniğiyle dokunmuştur. Heybenin her iki gözü de tasarım açısından benzer özellikler taşımaktadır. Zemin kompozisyonunu çevreleyen bordür, yörede 'çengel' olarak adlandırılan motif sırasından oluşmaktadır. Merkezde yer alan koçboynuzu motifi, yıldız ve kurtağzı motifleriyle zenginleştirilmiştir. Heybenin ağı kısmı ise mor ve kırmızı renklerde düz çizgilerle dokunmuştur.

Tablo 2: 2 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	2	İnceleme Tarihi:	28.02.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müzeye geliş şekli ve tarihi:	İzzet Bayram'ın başışı, 13.09.2013	Bulunduğu yer:	Müze deposu
Tekniği:	Kilim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözümlü sıklığı	50(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1960'lı yıllar
Atkı adedi	140(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Yün(atkı) pamuk(çözümlü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, sarı, siyah, gri, turuncu, yağ yeşili, krem
Ebatları	49 x 127 cm	Ağı aralığı	39 cm
Kullanılan motifler:			
			
Pıtrak	Farda	Zikzak	

2 numaralı heybe kilim tekniği kullanılarak dokunmuş atkı yüzü bir dokumadır. Heybenin her iki gözü de tasarımsal açıdan aynıdır. Çapraz raporlu bir yerleşime sahip dokuma zemini, eşkenar dörtgen alanlara bölünmüştür. Bu alanların içinde pıtrak motifleri yer almaktadır. Dokuma zemininin alt kenarlarında zikzak motifleri ve üst kenarlarında farda motifleri yan yana sıralanarak ince bordür oluşturmaktadır. Heybenin ağı kısmı farklı renklerde düz çizgiler ile tamamlanmıştır.

Tablo 3: 3 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	3	İnceleme Tarihi:	28.02.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müzeye geliş şekli ve tarihi:	Nazım Yaşkeçili'nin başışı, 21.04.2014	Bulunduğu yer:	1 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözümlü sıklığı	42(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1950

Atkı adedi	98(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Yün(atkı) pamuk(çözüğü), yün(motif)	Kullanılan renkleri:	Kırmızı, sarı, siyah, çimen yeşili, turuncu, yağ yeşili, krem, mavi, mor
Ebatları	50 x 167 cm	Ağı aralığı	65 cm
Kullanılan motifler:			
			
Koçboynuzu	Seymen	Kurtağzı	

3 numaralı heybenin ağı kısmı, ikiyeşerli şekilde karşılıklı yerleştirilmiş dört koçboynuzu motifleriyle dekore edilmiştir. Heybenin her iki gözünün zemini benzer kompozisyona sahiptir. Bu alanda, ‘Seymen’ olarak adlandırılan üç motif grubunun üst üste sıralanmasıyla ana kompozisyon oluşturulmuştur. Seymen motiflerinin merkezinde kurtağzı motiflerine yer verilmiştir. Zemini, zikzak motiflerinden oluşan ince bordürler çevrelemektedir. Heybe, atkı yüzü kilim tekniğiyle dokunmuştur.

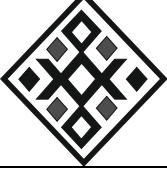
Tablo 4: 4 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	4	İnceleme Tarihi:	28.02.2025
			
Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müze geliş şekli ve tarihi:	Fatma Acar'ın başışı, 20.09.2013	Bulunduğu yer:	2 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözüğü sıklığı	40(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1997
Atkı adedi	80(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Yün(atkı) pamuk(çözüğü), yün(motif)	Kullanılan renkleri:	Kırmızı, pembe, sarı, siyah, çimen yeşili, turuncu, mavi, mor, açık mavi
Ebatları	48 x 135 cm	Ağı aralığı	38 cm
Kullanılan motifler:			
			
Koçboynuzu	Zikzak	Tarak	

4 numaralı heybe, kilim tekniğiyle dokunmuştur. Dokumanın arka yüzeyi motiflidir. Heybenin her iki gözünün zemini aynı tasarım düzenine sahip olup, her ikisinde de

koçboynuzu motifi kullanılmıştır. Bu motif, altıgen biçimindeki alanın merkezine yerleştirilmiştir. Alt ve üst kenarlar zikzak, yan kenarlar ise tarak motif sıralarıyla çevrilmiştir. Ağı kısmında motif yer almaz; bu bölümde farklı renklerde yatay çizgiler görülmektedir.

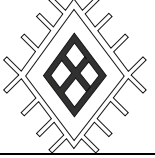
Tablo 5: 5 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	5	İnceleme Tarihi:	28.02.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müze geliş şekli ve tarihi:	İzzet Bayram'ın bağışı, 13.09.2013	Bulunduğu yer:	1 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim-cicim	Üretildiği yer:	Bilinmiyor
Çözümlü sıklığı	70(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1940'li yıllar
Atkı adedi	80(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Yün(atkı) pamuk(çözümlü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, sarı, siyah, çimen yeşili, turuncu,
Ebatları	46 x 154 cm	Ağı aralığı	44 cm
Kullanılan motifler:			
			
Pıtrak	Göz		

5 numaralı heybenin ön yüzeyi cicim tekniğiyle dokunmuştur. Arka yüzeyi ise çözgü yüzü düz dokuma tekniğiyle oluşturulmuştur. Bu yüzeyde motif yoktur. Heybenin göz zeminlerinde pıtrak motifine yer verilmiştir. Bu motif, diyagonal uzanan şeritlerin oluşturduğu eşkenar dörtgen formun merkezine yerleştirilmiştir. Heybenin ağı kısmında yarık yer almakta olup bu alanda da motif bulunmamaktadır.

Tablo 6: 6 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	6	İnceleme Tarihi:	04.03.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok

Müze geliş şekli ve tarihi:	Gönül İşbilir'in başışı, 31.07.2014	Bulunduğu yer:	Müze deposu
Tekniği:	Kilim-cicim	Üretildiği yer:	Toprakkale
Çözü sıklığı	50(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1980'li yıllar
Atkı adedi	60(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Yün ve kıl(atkı) pamuk(çözgü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, sarı, siyah, çimen yeşili, açık kırmızı, mavi, açık mavi
Ebatları	46 x 157 cm	Ağı aralığı	46 cm
Kullanılan motifler:			
			
Göz	Yengeç	Pıtrak	

6 numaralı heybenin atkı ipliği yün ve kıl karışımıdır. Çözgü yüzü olan bu dokumada motifler cicim tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Dokumanın arka yüzeyinde motif yoktur. Ön yüzeyindeki gözlerin zemininde yengeç ve pıtrak motifleri kullanılmıştır. Yan yana sıralanan bu motifler üst üste üç sıra halindedir. Her iki göz zemini de benzer şekilde tasarlanmıştır. Heybenin ağı kısmında yarık bulunmakta ve bu alanda iki sıra pıtrak motifi yatay olarak sıralanmaktadır.

Tablo 7: 7 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	7	İnceleme Tarihi:	04.03.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müze geliş şekli ve tarihi:	Durdu Semercioğlu Bağı, 07.03.2016	Bulunduğu yer:	2 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim-cicim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözgü sıklığı	57(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1990'lı yıllar
Atkı adedi	60(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Pamuk(atkı) pamuk(çözgü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, sarı, siyah, çimen yeşili, mor, açık mor
Ebatları	39 x 105 cm	Ağı aralığı	28 cm
Kullanılan motifler:			
			
Elibeline	Göz	Suyolu	

Dokuma, çözgü yüzü olup cicim tekniğiyle dokunmuştur. Çözgü ve atkı iplikleri pamuk, motifleri oluşturan iplikler ise yündür. Dokumanın her iki bölümü de tasarım

açısından benzer özellikler taşımaktadır. Raporlu kompozisyon düzenine sahip dokumanın zeminini, ‘suyolu’ olarak adlandırılan ince bir bordür çevrelemektedir. Zeminde, yörede ‘elibeline’ olarak adlandırılan bir motif dizisi, farklı renklerde ve diyagonal düzende sıralanmıştır. Heybenin ağı kısmında bir yarık yer almakta olup, bu yarığın her iki yanına pıtrak motifleri simetrik biçimde konumlandırılmıştır.

Tablo 8: 8 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	8	İnceleme Tarihi:	04.03.2025
 Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müze geliş şekli ve tarihi:	Nazım Yaşkeçili'nin başışı, 21.04.2014	Bulunduğu yer:	1 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim-cicim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözü sıklığı	58(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1970
Atkı adedi	62(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammaddesi	Pamuk(atkı) pamuk(çözgü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, sarı, turuncu, siyah, yağ yeşili, koyu mor, açık mor.
Ebatları	48 x 117 cm	Ağı aralığı	27 cm
Kullanılan motifler:			
			
Yıldız	Pıtrak	Yar yâre küstü	

8 numaralı heybe, çözgü yüzü olarak kilim ve cicim teknikleriyle dokunmuştur. Çözgü ve atkı iplikleri pamuk, motifleri oluşturan üçüncü iplik ise yündür. Dokumanın arka yüzeyinde motif bulunmamaktadır. Heybenin göz zeminleri, raporlu kompozisyon düzeninde tasarlanmıştır. Eşkenar dörtgen formlarına bölünmüş alanlar, dokumanın boyuna dik ekseninde sıralanmıştır. Bu alanların merkezinde, ‘yıldız’ olarak adlandırılan motif yer almaktadır. Zemin, pıtrak motiflerinin sıralanmasıyla oluşturulan ince bir bordürle çevrelenmiştir. Heybenin ağı kısmında bir yarık yer almakta olup, bu alanda ‘yar yâre küstü’ motifleri yatay ekseninde iki sıra hâlinde konumlandırılmıştır.

Tablo 9: 9 Numaralı örneğin teknik özellikleri

Eser no:	9	İnceleme Tarihi:	04.03.2025

			
Eser görseli (Fotoğraf: Fikret YALIN)			
Türü:	Kilim	Envanter no:	Yok
Müze geliş şekli ve tarihi:	Ayşe Turhan'ın bağışı, 01.05.2015	Bulunduğu yer:	1 numaralı sergi salonu
Tekniği:	Kilim-cicim	Üretildiği yer:	Kadirli
Çözümlü sıklığı	56(10cm ende/adet)	Üretim Tarihi:	1980'li yıllar
Atkı adedi	60(10cm boyda/adet)	Kullanım alanı:	Heybe
Hammadde	Pamuk(atkı) pamuk(çözgü), yün(motif)	Kullanılan renkler:	Kırmızı, pembe, turuncu, turkuaz koyu mor, açık mor.
Ebatları	45 x 143 cm	Ağı aralığı	48 cm
Kullanılan motifler:			
			
Küpeli	Göz	Pıtrak	

9 numaralı heybe, çözgü yüzü olarak dokunmuş düz dokuma örneğidir. Atkı ve çözgü iplikleri pamuk olan bu dokumada, motifler yün ipliğiyle cicim tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Dokumanın arka yüzeyinde motif bulunmamaktadır. Ön yüzeyde yer alan göz zeminleri, yatay eksenle sıralanmış üç motif dizisinden oluşmaktadır. Bu dizilerde 'göz' ve 'küpeli' olarak adlandırılan motifler yer almaktadır. Heybenin ağı kısmında bir yarık yer almakta olup, bu alanda yatay eksenle iki sıra pıtrak motifi konumlandırılmıştır.

Tablo 10: Kadirli Kent Müzesinde yer alan heybelerin teknik özelliklerinin dökümü

Eser No	Envanter No	Tekniği	Hammadde	Üretildiği Yer	Üretim Tarihi	Ebatları (cm)
1	Yok	Kilim	Yün- pamuk	Kadirli	1955	50 x 136
2	Yok	Kilim	Yün- pamuk	Kadirli	1960	49 x 127
3	Yok	Kilim	Yün- pamuk	Kadirli	1950	50 x 167
4	Yok	Kilim	Yün- pamuk	Kadirli	1997	48 x 135
5	Yok	Cicim	Yün- pamuk	Bilinmiyor	1940	46 x 154
6	Yok	Cicim	Yün- pamuk	Toprakkale	1980	46 x 157
7	Yok	Cicim	Yün- pamuk	Kadirli	1990	39 x 105
8	Yok	Cicim	Yün- pamuk	Kadirli	1970	48 x 117

9	Yok	Cicim	Yün- pamuk	Kadirli	1980	45 x 143
---	-----	-------	------------	---------	------	----------

SONUÇ

Kent müzelerinin en temel işlevlerinden biri, bünyelerinde barındırdıkları kültürel miras ürünlerini doğru bir biçimde tanıtmak ve bulundukları bölgenin yaşam biçimlerini izleyiciyle açık ve anlaşılır bir şekilde buluşturmadır. Bu bağlamda Kadirli Kent Müzesi, bölgedeki kültürel değerlerin belgelenmesi ve aktarılması açısından önemli bir kurumsal işlev üstlenmektedir. Müzede yer alan kültür varlıklarının doğru analiz edilmesi, koleksiyon hâline getirilmesi, korunması ve nitelikli biçimde sergilenmesi kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Bu düşünceden hareketle, müze koleksiyonu içinde yer alan tekstil ürünleri incelenmiş ve bu ürünler arasından heybeler çalışma konusu olarak seçilmiştir. Teknik ve tasarım özellikleri bakımından değerlendirilen 17 adet heybeden benzer yapı ve kompozisyon özellikleri taşıyan 9 örnek üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Bu örneklerin ele alınmasındaki amaç; hem müze koleksiyonundaki bu ürünleri görünür kılmak, hem de farklı dönemlere ait bu eserler arasındaki biçimsel, teknik ve anlamsal ilişkileri ortaya koymaktır.

Erken tarihli örneklerde yoğun motif kullanımı, el işçiliğinin öne çıkması ve yün ipliğinin tercih edilmesi dikkat çekerken; yakın dönem örneklerinde ise daha sade, çizgisel ve işlev odaklı tasarımların benimsendiği gözlemlenmiştir. Bu fark, dokumaların yalnızca estetik nesneler değil, aynı zamanda dönemin sosyo-kültürel yapısını yansıtan belgeler niteliği taşıyabileceğini göstermektedir.

Ayrıca, üretimde kullanılan malzeme tercihlerinin de dönemsel olarak değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Yünün yerini zamanla daha erişilebilir pamuk ipliğine bırakmış olması, hammaddeye erişim koşulları ve üretim sürecindeki işlevsel kaygılarla ilişkili olabilir. Çeyiz ya da tören amacıyla üretilen heybelerde zengin motif düzenlemeleri ve simgesel öğeler ön plana çıkarken; gündelik kullanım için üretilmiş heybelerde sadelik ve fonksiyonellik daha belirgindir.

Bununla birlikte, incelenen örneklerin bazıları iplik deformasyonu, yüzey aşınması ve renk solmaları gibi bozulma belirtileri göstermektedir. Bu durum, söz konusu eserlerin restorasyon ve koruma süreçlerine dâhil edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, müze koleksiyonlarındaki bu tür dokuma ürünlerinin sistemli biçimde belgelenmesi, analiz edilmesi ve sergileme koşullarının iyileştirilmesi, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımı açısından kritik bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında Kadirli Kent Müzesi koleksiyonunda yer alan heybe örnekleri teknik ve tasarımsal yönleriyle değerlendirilmiş; söz konusu nesnelerin tarihsel bağlamı, işlevsel çeşitliliği ve kültürel anlam katmanları ortaya konmuştur. Heybeler üzerinden yürütülen bu inceleme, Anadolu dokuma geleneğinin yerel yansımalarının belgelenmesine ve yorumlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu tür çalışmalar, yalnızca somut kültürel mirasın korunmasına değil, aynı zamanda toplumsal belleğin güçlendirilmesine hizmet etmektedir.

Kaynakça

- Aydın, Ö. (2011). Gazipaşa (Zili - Cicim - Sumak)Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları. *Arış*(6), 22-23. doi:<https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.16>
- Deniz, B. (2004). Anadolu Türk Halı Sanatının Kaynakları. *Geleneksel Halı Örneklerinin Korunup saklanması Eğitimi Semineri” sempozyumunda* (s. 79-103). Bakü: Unesco.
- Erdeha, K. (1975). *Milli Mücadelede vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi kitabevi.
- Erzurum, K. (2017). *Türkmen ve Avşar dokumaları Kadirli'nin kilimleri: (çul, çuval, heybe, itea, kilim, savan, perde, sofra)*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Etikan, S., ve Ölmez, F. (2013). Muğla Yöresi Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları. *Art-E Sanat Dergisi*, 6(12), 62-81. doi:<https://doi.org/10.21602/sgsfed.47666>
- Karagel, H., ve Karagel, D. Ü. (2010). Kadirli İlçesi'nde Kır Nüfusunun Dağılışı ve Yoğunluğu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kılıçarslan, H. (2019). Yalvaç Yöresi Heybe Dokumaları. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*(43), 128-139. doi:<https://doi.org/10.32547/ataunigsed.583399>
- Uzgidim, G. (2019). Burdur İli Ağlasun İlçesi Yıldızlı Zili Belgeleme Çalışması. *Arış*(15), 6-17. doi:<https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.125>
- Uzgidim, G. (2024, 6 2). Tarihî Bir Heybe Dokumanın Koruma Uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 6(2), 148-162. doi:<https://doi.org/10.58608/augsfd.1574148>.
- Zaimoğlu, Ö., Çenet, E., ve Yeşilyurt, Ö. (2023). Osmaniye Kilim, Cicim, Zili Dokumaları,. Ö. Zaimoğlu, & A. Soysaldı (Dü.) içinde, *Türk Kilimleri Kilim, Cicim, Zili, Palas* (Cilt 2, s. 1469-1504). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.